

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ

CİLT : VI

TEMMUZ 1990

SAYI : 18

ATATÜRKÇÜLÜK KÜLTÜR UNSURLARIMIZDAN BİRİSİDİR

SUAT İLHAN

Atatürk'ün kültüre verdiği anlam

Kültürün anlam ve alanının araştırıldığı, uygarlıkla arasındaki ilişkilerin ve sınırların belirlenmeye çalışıldığı ve henüz bir kavram olarak belirsizliğini koruduğu tarihlerde, Atatürk, kültürü bugün de kabul edilen geniş anlamıyla benimsemiş ve kültürle ilgili değerlendirmelerini bu anlayışa göre yapmıştır.

“Kültürü uygarlıktan ayırmak güçtür ve gereksizdir” diyen Atatürk, kültürü “a. devlet hayatında, b. fikir hayatında, c. ekonomik hayatta yapılabilen şeylerin toplamı” olarak görür.

Günümüzde üzerinde büyük ölçüde birleşilen anlayışa göre kültür, biyolojik faaliyetlerimizin ve içgüdülerimizin dışında bulunup kuşaktan kuşağa intikal eden gelişme ve birikimlerin tümü olarak değerlendirilmektedir. Şüphesiz biyolojik faaliyetlerimizin ve içgüdülerimizin hayata yansması ve uygulama şekilleri de farklı kültürlerde değişik şekillerde görülür. Kültürle ilgili bu değerlendirmede söz konusu olan biyolojik faaliyetin ve içgüdüünün kendisidir.

Bugün kültüre verilen anlamla, Atatürk'ün verdiği anlam arasında sadece açıklama tarzı farkı vardır. Gerçekte Atatürk'ün açıklaması daha net ve unsurlara dayanmaktadır.

Not : 1. “Millî Kültür Unsurları” isimli yayından alınmıştır.

2. Bu araştırmada bulunan Atatürk'ün kültürle ilgili bütün söz ve düşünceleri, M. Müjgân Cumbur tarafından yayına hazırlanan “Atatürk'ün Kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri” adlı derlemeden alınmıştır.

Atatürk'e göre "kültür (haraset-î fikriyye) zeminle mütenasıptir. O zemin milletin seciyesidir". Atatürk'ün bu tespiti çok önemlidir, kültüre büyük ufuklar açmakta, kültür kavramının kendisini ve önünü aydınlatmaktadır. Prof. Dr. Aydın Sayıl'ya göre: "Haraseti fikriye, entellektüel kültür karşılığı olarak, kültürün bilgi ve tefekküre (düşünme) ilişkin kesimine verilen addır. Bu kültür kesimi matematik ile doğa bilimlerini içine almaktan başka, felsefi düşünce ile beşerî bilimleri de kapsamaktadır. Entellektüel kültür akla dayanır. Bilime dayalı olan veya bilimden pay alan entellektüel kültür, bilime dayalı olduğu nispetle dil, din ve milliyet sınırlarını aşar, başka bir ifade ile, çeşitli uluslar arasında ortak olmaya ve paylaştırılmaya elverişlidir". Haraseti fikriye ile ilgili bu yorum biraz gereğinden geniş tutulmuş, anlaşıldığına göre Atatürk'ün sadece yukarıdaki sözü değil, kültür hakkındaki diğer açıklamaları da dikkate alınmıştır.

Kültürün "haraseti fikriye" tefekkür (düşünüm) ile ilgili kesimi Atatürk'ün de belirttiği gibi, milletin seciyesinin (karakter) oluşturduğu zeminle bağımlıdır (mütenasıptir). Kültürün "haraseti fikriye" kesimini, ulusal boyutlardan evrensel boyuta doğru açılan iki aşamalı olarak düşünmek mümkündür.

"Haraseti fikriye" teriminden, kültürün özellikle bilim, güzel sanatlar ve düşünce ile ilgili bölümünün anlaşılması yanlış olmayacaktır. Ancak, ilerde görüleceği gibi Atatürk, yalnız fikir hayatını değil hareket ve faaliyetleri de kültürle ilişkili görür.

Atatürk, 1924 yılında Dumlupınar'da Başkumandanlık Meydan Muharebesi'ni anlatırken "Askerî harekâtın başarısında maddî güçler ile birlikte bütün güçleri ve özellikle ahlâk ve kültür üstünlüğünü gerekli" gördüğünü açıklamıştır. 26 Ağustos 1922 günü taarruz eden Mehmedin kültür yapısı, yapılmakta olan askerî harekâtın gereklerine ve ihtiyaçlarına uygun vasıfta idi. Ancak Mehmedin sahip olduğu kültür özellikleri ile o harekât başarılı olabilirdi. Görüldüğü gibi Atatürk, kültürü bir bilgi yığını olarak değil, bir vasıf uygunluğu ve vasıf üstünlüğü olarak değerlendirmektedir.

İran'daki Azeri Türkleri kültür karşılığı olarak fazilet anlamına kullandığımız erdem kelimesini kullanmaktadırlar. Atatürk de kültüre zemin olarak seciye (karakter) gösterir. Ayrıca "Cumhuriyet fazilettir" der ve Cumhuriyetin temelini kültür olduğunu belirtir. Böylece fazilet ile kültür arasında çok önemli bir bağ kurmaktadır.

Macar Türkologlarından J. Harmatta Avarların dili ile ilgili makalesinde bir buluntu üzerindeki yazıyı şöyle çözmektedir: “Erkek erdemi, mülkü gözetir” “Ed erdüm ed küzed.”

Atatürk Millî Eğitim Bakanlığı'na Kültür Bakanlığı ismini vermiştir. Kültür konusunda çok önemli ve o ölçüde ilginç bir tespiti de şudur: Kültürü “insan hareket ve faaliyetinin yani dinamizmin ifadesi” olarak kabul eder. Bu açıklamada “Haraset-i fikriyeyi”, yani düşünceye dayanan kültürü dinamizm ile, hareket ve faaliyet ile tamamlamaktadır.

Atatürk kültürü devlet hayatına, toplum yaşayışına ve kişinin özelliklerine yansıyan şekli ile açıklamış, tefekkürle, ahlâkla, seciye ile bağlantı kurmuş hareket ve faaliyetin ifadesi olarak tanımlamıştır.

Atatürk kültürü faydacı bir görüşle ele almış ve değerlendirmiştir. İnsanın düşünce dünyasını, ahlâkî yapısını, bilgi ve becerisini sahip olacağı veya sahip olduğu kültürle ilgili görmüştür. Dumlupınar'daki başarıyı kültür üstünlüğüne dayandırması gibi, Türklerin Bizanslılara karşı başarılarını da, onlara nazaran daha uygar olmaları, devlet hayatında, fikir ve fen alanında ve iktisadî hayatta daha ileri olmaları ile bağlantılı görmektedir.

Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini Türk kahramanlığı ve Türk kültürü olarak göstermesi faydacı bir anlayıştır ve temel politikaların kültürel kalkınmaya yönelik olmasını isteyen bir yol gösterme olarak değerlendirilebilir.

Çok önemli bir tespiti de şudur: “Kültür tabiatın yüksek feyizleri ile mutlu olmaktır.” Bu görüşte de bir fayda arayışı vardır. Kültürün kişiye yönelik yararını vurgulamaktadır. Atatürk'ün bu sözü, mutluluğu sağlamayacak bir kültürün, amacına ulaşmış olmayacağı şeklinde değerlendirilebilir. Amacın mutlu olmak olduğunu özellikle vurgulamaktadır. Yaşamın amacı her dönemde mutluluk olmuştur. Atatürk'ün bu tespitinde de faydacı görüş egemendir.

Atatürk'ün kültür ve uygarlıktan beklentilerini insancıl özelliklerin, vasıfların güçlü ve üst düzeyde olması şeklinde anlamak mümkündür. Atatürk “yeni kuşakların donatılacağı (Teçhiz olunacağı) manevî değerler (evsaf-ı maneviye) arasında, kuvvetli bir erdemlilik (aşk-ı fazilet) ve kuvvetli bir düşünce düzeni ve düşünce disiplininin (fikri inzibat ve intizam)” bulunmasını ister.

Atatürk, uygarlığın yenilenmeye bağlı olduğunu, sosyal ve ekonomik alan ile bilim alanında başarılı olmakla gelişme ve yükselmenin gerçekleşebileceğini vurgulamış, uygarlığın esas gelişme ve gücünün temeli olarak aile hayatını göstermiştir.

Atatürk insanlık varlığının, ilke olarak kültür kelimesi üzerinde durarak, bu kelimenin incelenmesi ile anlatılabileceğini ve anlam kazanacağını belirtmiştir.

Güzel sanatlarda başarının, bütün inkılâpların başarılı olduğunun kesin delili olacağını söylemiş, güzel sanatları üstün değer, nezaket, maharet ve kabiliyetin birleşmiş ifadesi olarak tanımlamıştır. Fakat buna rağmen kültürü yalnız güzel sanatlarla açıklamamış, ekonomik, sosyal, bilimsel, politik faaliyetlerin bütününe kültür ile birlikte düşünmüş, gerek kişisel yaşamımızda, mutluluğumuzda, gerekse ulusal hayatımızda ve gelişmemizde kültürü en önemli kaynak ve önemli etken olarak görmüş ve göstermiştir.

Kültür unsurlarının anlamı

Atatürk'ün bugün de benimsenen bu bakış açısı ve kültürle ilgili olarak günümüzde benimsenen tanımlarla değerlendirmeler, kültürü oluşturan alt birimlerin, kültür unsurlarının çok çeşitli ve bütün yaşama yaygın olması sonucuna ulaştırıyor.

Atatürkçülüğün kültür unsurlarımızdan birisi olarak değerlendirilmesi için önce kültür unsurlarının neler olduğu belirlenmiş olmalıdır. Kanunumuz Atatürk Yüksek Kurumu'na "Millî kültür unsurlarının tespiti" görevini vermiştir. Kültür unsurlarının neler olduğu konusuna açıklık getirmek için ise aşağıdaki sorulara cevap bulmamız gerekiyor:

Kültürün kapsamı ve içeriği nedir?

Kültür nelerden oluşur?

Hangi alt birimler biraraya gelerek kültürü meydana getirirler?

Dikkate alınmadığı, hesaba katılmadığı taktirde kültür bütününde boşluk oluşmasına, kopukluk olmasına sebep olacak konu başlıkları nelerdir?

Kültürün anlamı ve alanı en iyi olarak bu soruların cevapları ile açıklık kazanabilir. Kültürün kapsamına ve içeriğine de, soruların bütünü ile

cevaplandırılması ve unsurların eksiksiz tespiti sonucunda cevap bulabiliriz. Her yeni unsur kültürün anlamına birşeyler katacak, alanını genişletecek, dikkate alınmayacak her unsur kültürün alanını daraltacak, kültür bütününde boşluklara ve kopukluklara sebep olabilecektir.

Genel başlıkları ile düşünüldüğü zaman, kültürün kapsamı ve içeriğini oluşturan ve kültürün alt birimleri olan unsurların, bütün toplumlar için bütün kültürler için aynı olduğu görülebiliyor. Örnek olarak önemli kültür unsurlarından birisi olan dil, Kore için de, SSCB için de, ABD için de bir kültür unsurudur. Tarih, din, sanat ve daha birçok konu bütün toplumlar için birer kültür unsurudur.

Bu sebeple önce bütün toplumlar için ortak olan genel kültür unsurlarının neler olduğu belirtilmelidir. Toplum ayrımı yapılmadan kültürü oluşturan alt birimlerin neler olduğunun tespiti, konuya daha uygun bir yaklaşım olarak düşünülmelidir.

Genel Kültür unsurları

Atatürk, kültürü oluşturan hususlar, kültür unsurları konusunda da soruna büyük açıklık getiren açıklamalar yapmıştır. Atatürk kültürü a. devlet hayatında, b. fikri hayatında (ilimde, sosyal alanda ve güzel sanatlarda), c. ekonomik hayatta (ziraatte, sanatta, ticarete, ulaşımda) yapılabilen şeylerin toplamı olarak açıklarken bir bakıma kültürün unsurlarını da saymaktadır.

Kültür, sadece bir bilgi yığını olarak değil, düşünce, bilgi, tavır ve beceri bütünü olarak kabul edildiği taktirde kültür unsurları arasına birçok konunun dahil edilmesi gerektiği görülüyor. İnsana ait bir olgu olan kültür, doğanın dışında kalan ve insan tarafından gerçekleştirilen bütün alanları kapsayacak bir yaygınlık gösteriyor.

Bütün toplumlar için kültür unsuru olan konuların, kısaca, genel kültür unsurlarının neler olduğu araştırılırken birçok bilim adamımızın görüşü alınmış, bu görüşler ve bugüne kadar yapılmış değerlendirmeler, açıklamalar, çalışmalar dikkate alınarak Atatürk Kültür Merkezi üyeleri tarafından kültür unsurları tespit edilmiştir.

Tespit edilen unsurların değişmez olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Nitekim daha sonra yapılan çalışmalarda ilk tespitlere bazı ilâveler ve çıkarmalar yapılma gereği duyulmuştur.

İnsanın günlük yaşayışı ve toplumun yapısı üzerinde etkili olan birçok konuyu listeye dahil etmek gerekmektedir. Örnek olarak, ziraat, askerlik,

özellikle günümüzde spor gibi birçok konu toplumun kültür yapısına göre varlık gösterebildikleri gibi, toplumun kültür çevresini, kişinin kültür yapısını da etkileyebilmektedir. Bu konular ve bu konularla ilgili faaliyetler, içinde oluştukları, geliştikleri kültür çevresinden etkilendikleri kadar, bu çevrenin düşünce ve davranışlarını da etkileyerek şekillendirebilmektedirler. Askerlik, ziraat... spor da ancak toplumun kültür çevresine uygun değerlere sahip olabilir ve bu değerler düzeyinde varlık gösterebilir; karşılık olarak toplum değerlerini de sahip olduğu özelliklerle etkileyebilir. Hiç kimse hatta hiçbir kurum kendisini içerisinde yetiştiği kültür çevresinin etkisinden kurtaramaz, bu çevreden soyutlayamaz. Kültürün şekillenmesinde ailenin, yetişilen ortamın, eğitim ortamının, askerlik ocağının, iş yerinin ayrı ayrı değerinde yeri olduğu reddedilemez.

Bütün kültür unsurlarının kültür bütünü içerisinde işgal ettiği yer, değişik zamanlarda, değişik bölgelerde ve değişik toplumlarda farklılık gösterebilir. Toplumların güçlenmesinde ve mutluluklarında zaman zaman değişik konular ağırlık kazanabiliyor. Bunun sonucu olarak değer hükümleri ve genel kültür içerisindeki alt birimlerin (unsurların) etki ve ağırlıkları da değişiyor.

Çeşitli unsurların zaman içerisinde kültür içerisindeki yerinin daralması veya genişlemesi bir kültür bozulması veya gerilemesi olarak kabul edilmemelidir. Kültür ile ilgili bozulma halleri: Kültür buhranı, kültür çözümlenmesi, kültür yozlaşması ve kültür boşluğu (lac) olarak sayılabilir. Kültür bozulmaları diğer alanlardaki, örnek olarak ekonomik yapıdaki buhranlara nazaran daha geç ve daha güç giderilebilir.

Bu düşüncelerle, önce bütün toplumlar için müşterek olan ve genel kültür unsurları olarak benimsenmesi gereken kültür alt birimleri tespit edilmiştir. Bu unsurların değişmez olmadığını tekrarlamak yararlı olur. Yapılan tespite göre genel kültür unsurları şunlar olabilir:

1. Toplumun yaygın olarak benimsediği temel düşünce sistemi (ideoloji)
2. Dil
3. Tarih
4. Din
5. Bilim, entelektüel kültür ve teknoloji
6. Sanat (Klâsik Türk Müziği, Çağdaş Müzik, Halk Müziği, Mimarlık, Edebiyat, Tiyatro)
7. Adetler, Örfler, Gelenekler
8. Folklor
9. Ahlâk
10. Hukuk
11. Devlet Anlayışı ve Devlet Yapısı
12. Basın-Yayın ve Kitap
13. Ziraat
14. Ekonomi
15. Askerlik
16. Spor.

Millî kültür unsurları

Tespit edilen genel kültür unsurlarının toplumlarda kuşaktan kuşağa kalan, toplumun özelliğini oluşturan ve bu özelliği yansıtan şekilleri millî kültür unsurları olarak kabul edilebilir.

Bütün toplumlar için genel kültür unsurları aynı olduğu halde, kuşaktan kuşağa geçen kültür mirası, aynı kültür unsurları içerisindeki türlerde toplumdan topluma farklılık gösterir. Dil örneğini bu konuda da kullanabiliriz. Dil bütün toplumlar için bir kültür unsurudur. Fakat Türk toplumunda kuşaktan kuşağa kalan dil Türkçedir. Bizim için dil bir genel kültür unsuru, Türkçe ise bir millî kültür unsurudur. Kuşaktan kuşağa geçen kültür mirasının her toplumda farklı olması, ayrı özellikler taşıması kültür unsurlarının farklı coğrafî, sosyal, ekonomik ve politik etkiler altında oluşması sebebiyledir. Toplumlar arasındaki bu farklar ve toplumların kültür unsurlarının her birisinde mevcut özellikler o toplumun millî kültür unsurunu belirleyen hususlardır.

Genel kültür unsurlarından her birisinin “toplumların kendi tarihi gelişimi konusunda sahip olunan tarih bilinci ile” ve toplumlara göre farklı olan özellikleri ile incelenmesi millî kültür unsurlarına ulaştırır.

Genel kültür unsurları ile toplumların özelliklerini içeren ve yansıtan millî kültür unsurlarından her birisinin incelenmesi, kendi ihtisas elemanları tarafından yapılabilir.

Millî kültür unsurları ile ilgili olarak, Atatürk'ün de birçok tespiti ve açıklaması bulunuyor: “Şüphesiz her insan cemiyetinin kültür (hars), yani medeniyet derecesi bir olmaz. Bu farklar devlet, fikir ve iktisadî hayatların her birisinde ayrı ayrı göze çarptığı gibi, bu üçünün bütünü (muhasaları) üzerinde de görülür. Önemli olan bütünler (muhasalalar) üzerindeki farktır”.

Atatürk, ulusal terbiye (eğitim) programının ulusal karakter ve ulusal tarihimizle (seciye-i milliye ve tarihiyemizle) uyumlu olmasını ister ve ulusal dehanın ancak böyle bir kültür ile gelişebileceğini belirtir.

Cumhuriyetin ilânının 10 uncu yılında verdiği nutukta: “Millî kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız” demişti. Acaba, Atatürk neden, millî kültürümüzü çağdaş kültürün üstüne çıkaracağız veya uygarlığımızı çağdaş uygarlığın üstüne çıkaracağız dememiştir? Atatürk daha önce değinildiği gibi kültürle uygarlığı bir görev ve ayırımı gereksiz

sayar. Uygarlığı evrensel olarak değerlendirir. "Uygarlık tektir ve birdir" diyen Atatürk bunun dışında kalmanın düşünülmediğini sert şekilde açıklar. Kültürle üstün ve yaygın uygarlığın anlaşılacağını söyleyerek kültüre daha geniş bir anlam vermektedir. "Yüksek bir kültür, onun sahibi olan millette kalmaz; diğer milletlerde de tesirini gösterir. Büyük kıtalara şamil olur. Belki bu itibarla olacak bazı milletler yüksek ve şamil kültüre medeniyet diyorlar. Avrupa medeniyeti, asr-ı hazır medeniyeti gibi." Kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız sözü, kültürle uygarlığın bir tutulması gerektiği veya çağdaş uygarlık düzeyinin üstünde olmayan bir kültürün çağdaş uygarlığı yaratamayacağı, çağdaş uygarlığa ancak onun üstünde, onu gerçekleştirebilecek yapıda bir kültürle ulaşılabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Atatürk, "millî kültürün her çığırda açılarak yükselmesinin Türkiye Cumhuriyeti'nin temel direği olarak temin edileceğini" açıklamış, gelişmenin ulusal kültürün yükseltilmesi ile mümkün olabileceğini belirtmiştir.

"Milletimizin dehasının gelişmesi (inkışaf-ı dehası) ve bu sayede lâyük olduğu uygarlık düzeyine (meretebe-i medeniyette) yükselişi (irtikası) elbet-teki yüksek meslek elemanlarını (bittabi alî meslek erbâbını) yetiştirmekle ve millî kültürümüzü yükseltmek (harsımızı ilâ) ile kabildir."

"Efendiler. Yetiyecek çocuklarımıza ve gençlerimize göreceklere eğitimin hududu ne olursa olsun en evvel ve herşeyden evvel Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, ulusal geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir."

"Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak önce bizim kendi benliğimize bu saygıyı duygu, düşünce ve uygulamada (fiilen) bütün davranış ve hareketimizle gösterelim; bilelim ki millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin ganimeti (şikarı) olur."

Genel kültür unsurları taşıdıkları ulusal özellikleri ile düşünüldüğünde millî kültür unsurlarına ulaşılmaktadır.

Ne genel kültür unsurları ne de bunlara bir ölçüde bağımlı olan millî kültür unsurları ile ilgili araştırmalar, bir defa ile sınırlanamaz. Kültür unsurlarının tarihi gelişmeleri günümüzdeki durumları ve geleceğe yönelik gelişme yönleri devamlı inceleme ve araştırmayı gerektirir. Her kültür unsurunun kendisi veya bu unsurun ayrıntılı alt birimleri kaybolur, çoğalır veya değiştirilebilir. Ayrıca konuya bakış açısına göre de çoğaltılıp azaltılabilir.

Ancak unsurları azaltırken veya çoğaltırken kültürün anlam ve alanında olabilecek daralma ve genişlemeleri dikkate almak gerekir.

Bir kültür unsurumuz: Atatürkçülük

Kültür çevrelerinin oluşmasında ve kültür unsurlarının şekillenmesinde en büyük etkenlerden birisi, toplumlar tarafından benimsenen ve uygulanan temel düşünce sistemleridir. Kabul edilen düşünce sistemleri, toplumların ve kişilerin düşünce ortamlarına, günlük yaşayışlarına yön vermektedir. Benimsenen düşünce sistemleri diğer kültür unsurlarını şekillendirmekten, kendi ilkelerine uygun olarak gelişmelerine sebep olmaktan başka, kültür unsurları arasında bağ kurmakta, unsurların birbirleri ile uyumlu bir bütünlük sağlamalarını kolaylaştırmaktadır.

Benimsenen düşünce sistemi (buna benimsenen ideoloji de diyebiliriz) kültür bütününe etkilediği gibi, kültür unsurlarını tek tek de etkilemektedir. Etkilenme gerçekte karşılıklı olmaktadır. Kültürü etkileyen düşünce sisteminin kendisi de kültür çevresinden, kültür unsurlarından etkilenmekte ve bunlara uyum göstermek zorunda kalmaktadır. Aynı ideolojiye bağlı olan ülkelerde, ideolojilerin uygulama şekillerinde ve ulaşılan sonuçlarda görülen ayrılık, uygulayan ülkelerin kültür farklarından kaynaklanmaktadır.

Uygulayan ülkenin kültür bütünü ve kültür unsurlarından her birisi temel düşünce sisteminin şekillenmesinde etkili olabiliyor. Örnek olarak, bir kültür unsuru olan toplumun tarihi ve bu tarihten kaynaklanan bilinç, benimsenen düşünce sisteminin seçimine olduğu kadar, düşünce sisteminin özel şekil almasına ve gelişmesine de katkıda bulunabilmekte ve etkileyebilmektedir.

Millî kültürün bütünü ve kültür unsurlarından her birisi ile karşılıklı etkileşimi sebebiyle, benimsenen temel düşünce sistemi kültür unsurlarından, kültürün önemli alt birimlerinden birisi olma değerini taşımaktadır.

SSCB¹ kültür bütünü ve kültür unsurlarının her birisi kominizm kuramlarının etkisinde kalmıştır. Kominizm SSCB'de kültür bütünü, aynı zamanda alt birimlerini ayrı ayrı şekillendirmiştir. Komünizmi gözardı ederek, komünizmi dikkate almadan SSCB kültürünü incelemek, değerlendirmek mümkün değildir. Şüphesiz SSCB'deki komünizm uygulaması

¹ Bu görüşler SSCB'de kominizmin uygulanmaya çalışıldığı dönem için geçerlidir. Rusyadaki ideoloji değişikliği kültürün bütün unsurlarını etkileyerek değiştirecektir.

da, Rusların kültür yapısından, Rus millî kültür unsurlarının her birisinden, sonuç olarak Rus insanının özelliklerinden etkilenmiş ve buna göre şekillenmiştir. Komünizmin aynı kuramları, SSCB'de, Çin'de, Yugoslavya'da, Küba'da bu toplumlar ve öncü liderleri arasındaki kültür farkları sebebiyle farklı uygulanmıştır.

Nazizmi, Faşizmi 2'nci Dünya Harbi'nin Alman ve İtalyan uluslarının birer parçası olarak düşünmek gerekir. O zamanki Alman, İtalyan kültür ortamları bu düşünce sistemlerini gündeme getirmiş, Rus kültür çevresi kominizmi uygulamaya koymuştur.

Rönesans, dönemindeki batı kültür çevresinin bir ürünü, sanayi devrimi ancak olduğu kültür çevresinde gerçekleşebilecek bir atılımdır. Demokratik düzen, liberal sistem de batı düşüncesinin, batı kültürünün bir ürünüdür ve batı kültür çevresinin gelişmesini etkilemeye devam etmektedir.

Kültür ortamı ve kültür birikimleri ile toplumların ve kişilerin yaşamında önemli yeri olan düşünce sistemleri arasındaki bağ, tarih boyunca belirgin şekilde görülür. Çok önemli olan ve mutlaka hesaba katılması gereken husus, kültür ile toplumunun benimsediği egemen düşünce sistemi arasındaki bağ ve etkileşimdir.

Toplumların ve kişilerin kültür yapılarında benimsenen düşünce sisteminin yeri ve etkisi olduğu gibi düşünce sisteminin seçiminden ve uygulamasında da kültür yapısının çok önemli yeri olmaktadır. Birbirlerine bu ölçüde bağımlı olmaları sebebiyle, düşünceyi, davranışları, hayat tarzını şekillendiren temel düşünce sistemini genel bir kültür unsuru olarak saymak zorunluluğu vardır.

Kültür unsurlarından birisi olan ve toplumlar tarafından benimsenen düşünce sistemi diğer bütün unsurlar üzerinde etkili olduğu için işlevsel bir özellik de taşımaktadırlar.

Toplumlar tarafından benimsenen temel düşünce sistemi bir genel kültür unsurudur. Toplumlar farklı düşünce sistemlerini benimseyebilmektedir. Aynı düşünce sistemini kabul eden toplumlarda da kültür farkları sebebiyle uygulama ve ulaşılan sonuç farklı olabilmektedir. Her toplum tarafından benimsenen ve uygulanan düşünce sistemi, uygulayan toplumun getirdiği farklarla birlikte bir millî kültür unsuru özelliğine kavuşmaktadır.

Türk tarihi boyunca benimsenen düşünce sistemleri de Türk kültürünün etkisinde kalmış ve aynı zamanda Türk kültürü bu düşünce sistemleri ile şekillenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemindeki Türk kültürü, asırların süzgecinden geçmiş, kişilerin, toplumların ve devletin günlük yaşayışının her dakikasına, her konusuna egemen bir kültürdür. Fakat, günün ihtiyaçları ile, çağdaş düşünce ve çağdaş hayat ile kopuklukları önleyecek bir gelişme süreci geçirmediği için egemen kültürü temsil eden diğer kültür çevreleri ile uyumsuz ve dengesiz bir özellik gösteriyordu. Atatürkçülük bu uyumu ve dengeyi, çağdaş yönde gerçekleştirecek düşünce ortamını getirmiştir.

Atatürk Türk kültür çevresinin yetiştirdiği bir dahi, Atatürkçülük de Türk tarihi gelişmesinin sonucunda ulaşılan bir düşünce sistemidir.

Daha önce yayımlanan² Atatürkçülükle ilgili bir tanım, belgelere geçerek benimsenmeye başlamıştır. Bu tanıma göre Atatürkçülük: Gerçeklere dayanan, evrensel ağırlıklı, geleceğe yönelik, birbiri ile uyumlu amaçlar, uygulamalar ve ilkeler bütünü. Bu içeriği ile yeniliğe açık, dinamik özelliği ve bütünlüğü olan, birbirini tamamlayan bir düşünce sistemidir. Bağımsız millî devleti, millî egemenliği, kişi özgürlüğünü, her çağda çağdaş olmayı amaçlar akla ve bilime dayanır.

Atatürkçülük, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlayan, Türk Kurtuluş Hareketinin ilk günlerinden itibaren kuram ve uygulaması beraber yürütülmüş bir düşünce sistemidir. 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıkarak Kurtuluş Hareketimizi başlatan Atatürk'ün 22 Mayıs 1919 günü İstanbul'a çektiği telgrafta, Atatürkçülüğün en önemli ilkelerinden birisi olan millet egemenliğine dönüşün ilk işaretleri verilmektedir. Atatürkçülük, bu tarihten itibaren düşünce ve uygulama olarak, Atatürk'ün hayatta bulunduğu sırada oluşmasını ve gelişmesini sürdürmüş, Atatürk'ün ölümünden sonra da O'nun gösterdiği hedefler yönünde gelişmesine devam etmiştir. Her çağda çağdaş olmayı gerektirdiği için Atatürkçülükte gelişme bimeyen bir işlemdir.

² Bu tanım 10 Kasım 1987 günü yapılan Atatürk'ü anma toplantısında "Atatürk'ün Kazandırdığı Değerler ve Atatürkçülükten Beklentilerimiz" başlığı altında yapılan konuşmada, daha sonra Mart 1989 tarihli Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi'nde aynı başlığı taşıyan makalede kullanılmış ve dergiden Türk Dil Kurumunun "Yeni Baskı" "Türkçe Sözlüğün" Atatürkçülük maddesine alınmıştır.

Kültürümüzün bütünü ve kültür unsurlarımızın her birisi, tarihi gelişme içerisinde ulusumuzun gelişmesini sağlamıştır. Tarihimiz boyunca ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ulus olarak, vatandaşlar olarak, benimsendiğimiz ve hatta yalnız ilişki kurmakla yetindiğimiz kültür ve uygarlıklar ve bunların taşıdıkları temel ilkeler düşünce ve inanç yapımızı, dilimizi, tarihimizi, folklorumuzu, sanatımızı, ekonomimizi ve diğer bütün kültür unsurlarımızı şekillendirmiştir.

En son yaşadığımız ve gerçekleştirdiğimiz kurtuluş mücadelemiz bütün kültür unsurlarımız üzerinde büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu kurtuluş hareketinin başlangıcından itibaren benimsenen kuram, ilke ve uygulamalar Atatürkçü düşünce sistemini meydana getirmişlerdir. Türk Kurtuluş Hareketi içerisindeki büyük olaylar dizisi sonunda ulaştığımız akla ve bilime dayalı, bu sebeple her çağda çağdaş olan düşünce sistemini, Atatürkçülüğü Türk ulusunun bugünkü yapısından ayrı düşünemeyiz. Toplumumuzu ve insanımızı bu oğudan ve sonuçlarından soyutlayamayız.

Atatürkçü düşünce sisteminin tarihimize, tarih anlayışı ve bilincine, lâik zihniyet yapısının gelişmesine ve yerleşmesine, dilimize, folklorumuza, sanat dünyamıza etkileri ve katkıları olmuştur. Ekonomik, sosyal ve politik özellikleri ile mutlaka hesaba katılması gereken ve uygulanmakta olan canlı çağdaş bir doğrultudur. Bu sebeplerle Atatürkçü düşünce sisteminin kendisi de diğer kültür unsurlarımız ile birlikte işlevsel kültür unsurlarımızdan birisidir.

Atatürkçü düşünce, Türk ulusunun tarihî akış içerisinde ulaştığı bir sonuçtur. Türk kültür çevresi Atatürk'ü, Türk ulusunun tarihî gelişmeler içerisindeki birikimi ise Atatürkçü düşünceyi ortaya çıkarmıştır.

Toplumsal olayları ve gelişmeleri hazırlayan kültür ortamı ve kültür çevreleridir.

Bağımsız ve ulusal devletimizin kuruluşunun, millî egemenliğe dayanan özgürlüğümüzün, çağdaşlaşmaya açık lâik zihniyet yapımızın kaynaklandığı Atatürkçü düşünce sistemi Türk millî hayatının temel doğrultusunu belirlemektedir. Atatürkçü düşünce, bu düşünce sistemi ile yoğrulmuş toplumumuzun geleceğinin de her türlü tehlikelere karşı bir teminatıdır.

Atatürkçülüğü anlamadan Türk devlet ve toplum yapısını, düşünce ve davranışlarımızı belirlemek mümkün değildir. 20'nci asır başlarındaki Türk kültür çevresinden Atatürkçülüğe, Atatürkçülükle bugünkü kültür

çevresine ulaşılmıştır. Bugünkü kültür çevresinin oluşmasında ve gelişmesinde çok önemli yeri olan Atatürkçülüğü diğer kültür unsurlarımızın dışında düşünmemek gerekmektedir.

Atatürkçülük, Türk devletinin ve Türk ulusunun siyasî ve toplumsal konulardaki düşünce temelini oluşturan, uygulamalarla güçlendirilmiş bir kuramlar bütünüdür. Stratejik düzeydeki bütün toplumsal sorunlarda fonksiyonel (işlevsel) bir değere sahiptir. Ulusumuzun yaşayışına yön vermekte kendi içerisinde uyumlu bir düzen meydana getirildiğine inanılmaktadır.

Kültürümüzün bütünü ve kültür unsurlarımızın her birisi üzerinde bu ölçüde etkili bir düşünce bütününe kültürümüzün dışında düşünmek büyük kültür boşluklarına (lac), kültür çözümlerine ve kültür buhranına sebep olabilir.

Genel kültür unsurları olan, Dil, Tarih, Din, Bilim, Sanat, Folklor, Hukuk, Ekonomi, Basın, Askerlik ve diğerleri ayrı ayrı düşünüldüğü zaman, bunların her birisinde Atatürkçülüğün Atatürk'ün ve onun düşüncede, aynı zamanda uygulamada öncülüğünü, önderliğini yaptığı Türk Kurtuluş Hareketinin etkisi açık olarak görülebilir. Bu etki ile, bütün unsurlar şekillenmiş ve çağdaş yönde yönelmişlerdir.

Toplumların ve kişilerin bağlı olduğu veya benimsediği düşünce sistemi bir genel kültür unsurudur. Bunun karşılığı olan ve düşünce yapımızda, hareketlerimizde, toplumsal ve kişisel hayatımızda büyük ölçüde yeri ve etkisi olan Atatürkçülük de bizim millî kültür unsurlarımızdan birisidir.

